

Články

K FILMU KRIZE

Alexander Hammid

Jára Brož píše ve své knížce¹⁾, že Herbert Kline přišel do Prahy jako produkční šéf. V pravdě Kline neměl komu šéfovat. Přišel do Prahy na vlastní popud, sám se svou manželkou, ze Španělska, kde zuřila občanská válka a kde Kline natočil s minimálními prostředky svůj první krátký dokumentární film o kanadském dobrovolném lékaři ošetřujícím loyalistické vojáky za frontou. Měl jen jediného spolupracovníka, též nevelmi zkušeného mladého maďarského kameramana. Sám neměl žádné předchozí zkušenosti s natáčením filmu, jen nadšení pro film jako nástroj k boji proti fašismu.

Jen tři roky předtím přišel Kline do New Yorku z rodné Iowy jako mladý intelektuál hořící tehdy pro pokrokové (rozuměj levicové) divadlo, o němž četl i psal. Brzy se stal členem redakce výbojně levicového protifašistického měsíčníku *New Theatre*. Sovětské filmy, které Kline viděl v New Yorku, vzbudily v něm nadšení pro film a v roce 1937 se rozhodl jít na vlastní pěst do Španělska, jako mnozí jiní američtí novináři, fotografové a filmaři, a natočit tam protifašistický film. Film, který nazval *Srdce Španělska*, mu pak po návratu přátelé a zkušenější dokumentární filmaři Paul Strnad a Leo Hurwitz pomohli sestříhat. Kline sám pak doznal, že film byl nepodařený.

To bylo roku 1937. Kline měl výborný nos pro politický vývoj ve světě a brzo vycítil, kde bude příští ohnisko neklidu. Rychle sehnal skromné nejnútnejší peníze a na jaře 1938 přispěchal s manželkou do Prahy. Pomocí mezinárodních levicových (rozuměj komunistických) spojů našel v Praze Hanuše Burgera a ten zas doporučil mě jako kameramana – ne pro mé politické smýšlení, já jsem se o politiku mnoho nestaral, ačkoli mé sympatie se nakláněly spíše doleva – ale pro mou právě začínající reputaci dokumentárního kameramana. Byl jsem tehdy zaměstnán v Bařově filmovém atelieru, a jím jsem byl „půjčen“ Klineovi s kamerou (ruční, 35mm, zn. Eyemo).

Náš štáb pozůstával z Klinea, jeho manželky Rozy, Hanuše Burgera a mě. Burgerův zámožný, ale levicově smýšlející přítel nám zapůjčil auto na celou dobu natáčení. To, moje ruční kamera a pár odrazných desek na sluneční světlo bylo celé naše vybavení. Brož píše, že filmový týdeník *Aktualita* se účastnil na naší produkci. *Aktualita* nám jen pomohla natočit se zvukem dvě krátké scény s Voskovcem a Werichem, a několikrát nám propůjčila projekční síň, abychom se podívali, co jsme natočili.

Kline chtěl natáčet všechno, co by zobrazovalo nacistický nátlak na českou zemi, a jím vyvolanou českou odezvu. Burgerovým úkolem bylo vypátrat, co se kde má v tomto

1) Viz Jaroslav Brož, *Alexander Hackenschmied*. Praha 1973. (Pozn. red.)

ILUMINACE

Alexander Hammid: K filmu Krize

Alexander Hammid, New York City, červen 1996

Foto Martina Kudláček

smyslu udát, jako henleinovské veřejné manifestace nebo přípravy čs. armády proti možné invazi apod. Kline neuměl ani česky, ani německy a oba jsme s Burgrem museli pro něj tlumočit, hlavně Burger se svou plynou němčinou, když šlo o jednání s henleinovskými činiteli. Roza působila jako povšechná sekretářka. Tak jsme po celé léto nerozlučně autem cestovali po Čechách, hlavně severních, a natáčeli. Jen výjimečně jsem jel sám vlakem do Tater pro několik snímků vojenských manévrů a jindy zas přítel fotograf Jan Lukas za mě zaskočil, když jsem nemohl být na dvou místech současně.

Naše metráž se vyvolávala a kopírovala ve Zlíně a na podzim, když jsme skončili natáčení, začal jsem ve Zlíně dělat hrubý sestřih. Počátkem zimy však Kline, obávaje se o osud filmu ve velmi napjaté politické situaci, odvezl nedokončený sestřih i veškerý negativ do Paříže, kde film dokončil, jak to Brož ve své knížce popisuje. O premiéře filmu v New Yorku nevím nic víc, než co Brož o tom píše. Jen mnohem později mi Kline vypravoval, jak byli s Rozou pozváni do Bílého domu po premiéře předvést film prezidentu Rooseveltovi. Ten se prý pak vyjádřil, že všichni Američané by měli film vidět, aby poznali, jak vážná je situace v Evropě.